

UAB „CSC TELECOM“

Juridinio asmens kodas 111818067, Perkūnkiemio g. 7, LT-12131, Vilnius, tel. (8~5) 210 17 90, faks. (8~5) 213 17 95, el. p. info@csc.lt

Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybai

Mortos g. 14, LT-03219, Vilnius
El. p. rrt@rrt.lt

2020-02-28, Nr. S1.3090

PASTABOS DĖL VARTOTOJAMS IR PASLAUGŲ GAVĖJAMS, IŠSKYRUS VARTOTOJUS, TEIKIAMOS PRIEIGOS PRIE VIEŠOJO RYŠIŲ TINKLO FIKSUOTOJE VIETOJE RINKŲ TYRIMO ATASKAITOS

UAB „CSC TELECOM“ susipažino su Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos (toliau – Ryšių reguliavimo tarnyba) atlikta Vartotojams ir paslaugų gavėjams, išskyrus vartotojus, teikiamos prieigos prie viešojo ryšių tinklo fiksuotoje vietoje rinkų (toliau – Rinkos/Rinka) tyrimo ataskaita (toliau – 2019 m. atskaita). Šioje 2019 m. ataskaitoje išreikšta Ryšių reguliavimo tarnybos (toliau – RRT/Tarnyba) pozicija (nuomonė) bei ketinimai panaikinti *ex-ante* įpareigojimus Telia, AB mus nustebino ir sukėlė didelį susirūpinimą.

Elektroninių ryšių įstatymo 2 dalyje numatyta, kad elektroninių ryšių veiklos reguliavimas grindžiamas be kita ko ir veiksmingos konkurencijos užtikrinimo principu. Tarnybos tikslas – veiksminga konkurencija elektroninių ryšių srityje, efektyvus elektroninių ryšių išteklių naudojimas bei užtikrinta elektroninių ryšių paslaugų vartotojų teisių apsauga (Elektroninių ryšių įstatymo 8 straipsnio 1 dalis). Tarnyba siekia, kad būtų sudarytos sąlygos veiksmingos konkurencijos elektroninių ryšių srityje egzistavimui ir plėtrai bei sąlygos, užkertančios kelią ūkio subjektams piktnaudžiauti savo įtaka rinkoje (Elektroninių ryšių įstatymo 14 straipsnio 1 dalis).

Veiksminga konkurencija suprantama kaip situacija atitinkamoje rinkoje, kai nėra didelę įtaką toje rinkoje turinčių ūkio subjektų (Elektroninių ryšių įstatymo 3 straipsnio 64 dalis).

Veiksminga konkurencija suprantama kaip situacija atitinkamoje rinkoje, kai nėra didelę įtaką toje rinkoje turinčių ūkio subjektų (Elektroninių ryšių įstatymo 3 straipsnio 70 dalis). Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad *„Dominuojanti padėtis – vieno ar daugiau ūkio subjektų padėtis atitinkamoje rinkoje, kai tiesiogiai nesusiduriama su konkurencija arba kuri sudaro galimybę daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje veiksmingai ribojant konkurenciją. Jeigu neįrodoma priešingai, laikoma, kad ūkio subjektas (išskyrus mažmeninę prekybą besiverčiantį ūkio subjektą) užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, jeigu jo rinkos dalis sudaro ne mažiau kaip 40 procentų. [...] Jeigu neįrodoma priešingai, laikoma, kad mažmeninę prekybą besiverčiantis ūkio subjektas užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, jeigu jo rinkos dalis sudaro ne mažiau kaip 30 procentų“*.

Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2000 m. gegužės 17 d. nutarime Nr. 52 *„Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo“* (toliau – Nutarimas) aiškiai nurodyta, kad rinkos dalies dydis yra vienas svarbiausių kriterijų nustatant ūkio subjekto dominuojančią padėtį (Nutarimo 11 p.).

Telia, AB užimama Rinkos dalis pagal abonentų skaičių yra 92,1 proc. (vartotojai) ir 84,0 proc. (paslaugų gavėjai). Tai rodo, kad Rinkoje iš esmės nėra konkurentų, nes jų užimama padėtis absoliučiai nežymi ir nereikšminga. Dominuojanti padėtis pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalį laikoma tuomet, kai subjektas užima 40 proc. rinkos, o mažmeninę prekybą besiverčiantis subjektas – 30 proc. Telia, AB laikytinas dominuojančiu ūkio subjektu, o tai reiškia, kad Telia, AB užima tokią padėtį, kurioje Telia, AB

tiesiogiai nesusiduria su konkurencija, o jei susiduria, tai gali daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje Rinkoje.

Hoffmann-La Roche byloje ETT išaiškino, jog labai didelės rinkos dalys pačios savaime yra dominuojančios padėties buvimo įrodymas. Dominavimas pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalį yra tokia subjekto padėtis rinkoje, kai subjektas tiesiogiai nesusiduria su konkurencija arba kuri sudaro galimybę daryti vienpusę lemiamą įtaką rinkoje veiksmingai ribojant konkurenciją Microsoft byloje¹ Komisija pažymėjo, kad įmonė užimanti virš 90 proc. rinkos dalies, turi visiškai dominuojančią padėtį. O ETT yra pasisakęs (AKZO v Commission byloje C-62/86), kad 50 % rinkos dalis gali būti laikoma labai didele.

Rinkos dalių pasiskirstymas tarp konkurentų yra svarbus rodiklis, rodantis esamos konkurencijos intensyvumą (Nutarimo 12 p.). Nagrinėjamu atveju, likusią itin mažą Rinkos dalį dalijosi net 17 subjektų, kas rodo, kad Rinkoje nėra konkurencijos.

Svarbi ne tik esamos Rinkos struktūros analizė, bet ir tai, kaip Rinkos dalių pasiskirstymas keitėsi per tam tikrą laikotarpį - Rinkos dalies stabilumas (Nutarimo 13 punktas). Pati Tarnyba ankstesnėje Rinkų tyrimų ataskaitoje pripažįsta, kad tiriamuoju laikotarpiu Rinkų struktūra išliko stabili. Šis stabilumas iš esmės fiksuojamas ir 2019 m. ataskaitoje.

Taip pat vertintini tikėtini Rinkos struktūros pokyčiai (Nutarimo 14 punktas). Tarnyba ankstesnėje Rinkų tyrimų ataskaitoje įvardija Rinkas neperspektyvias ir laiko, kad jose reikšmingi ateities pokyčiai mažai tikėti. Įvertinus tai, kad Telia Lietuva, AB tinklas pastatytas 1,5 mln. abonentų, t.y. gerokai didesniam abonentų skaičiui (alternatyvių fiksuotojo telefono ryšio operatorių (AFTR) tinklai nedideli ir lokalūs), taip pat Tarnybos ankstesnėse Rinkų tyrimų ataskaitose užfiksuotus įėjimo į Rinką barjerus, kurie, mūsų nuomone, išliko iki šiol, bei Telia Lietuva, AB visą Lietuvos Respublikos teritoriją apimančios infrastruktūros kontrolę (AFTR) tinklai nedideli ir lokalūs), Telia Lietuva, AB prieigą prie finansinių išteklių, masto ir įvairovės ekonomiją bei vertikalią integraciją (AFTR) iš esmės tokių galimybių neturi, o jei ir turi, tai iš esmės neženkliai lyginant su Telia Lietuva, AB), akivaizdu, kad bet kokie teigiami pokyčiai Rinkoje be papildomų įpareigojimų (t.y. net ir nenaikinant esamo Tarnybos reguliavimo) neįmanomi.

Telia Lietuva, AB užimamos Rinkų dalys tiek pagal pajamas, tiek pagal pokalbių trukmę, tiek pagal abonentų skaičių rodo, kad Rinkose iš esmės nėra konkurentų, nes jų užimama padėtis absoliučiai nežymi ir nereikšminga. **Telia Lietuva, AB laikytinas super-dominuojančiu ūkio subjektu**, o tai reiškia, kad Telia Lietuva, AB užima tokią padėtį, kurioje Telia Lietuva, AB tiesiogiai iš esmės nesusiduria su konkurencija, o jei susiduria, tai gali daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje. **Kadangi rinkos struktūra nuo pat jos liberalizavimo Lietuvos Respublikoje (2003 m.) iš esmės nesikeičia traukiantis pačiai Rinkai, todėl akivaizdu, kad Telia Lietuva, AB kaip dominuojantis ūkio subjektas kontroliuoja savo padėtį Rinkose, o esami įpareigojimai ne tik privalo būti palikti, bet ir dar papildyti, nes Rinkoje, kurioje dominuojantis ūkio subjektas pagal įvairius kriterijus užima itin didelę rinkos dalį, nėra ir negali būti savarankiškai egzistuojančios efektyvios konkurencijos.**

Pažymime, kad *ex-ante* įpareigojimai buvo ir yra skirti sudaryti sąlygas efektyviai konkurencijai. Taigi, esami įpareigojimai tą konkurenciją minimaliai užtikrina, tačiau ji nėra tokia efektyvi kaip Tarnyba nori parodyti - Telia Lietuva, AB užimama rinkos dalis esmingai nesumažėjo. Tai rodo, kad efektyvios ir savarankiškai egzistuojančios konkurencijos nėra ir negali būti.

Hoffmann-La Roche byloje ETT išaiškino, jog labai didelės rinkos dalys pačios savaime yra dominuojančios padėties buvimo įrodymas. Dominavimas pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2

¹ 2004 m. kovo 24 d. Komisijos sprendimas.

dali yra tokia subjekto padėtis rinkoje, kai subjektas tiesiogiai nesusiduria su konkurencija arba kuri sudaro galimybę daryti vienpusę lemiamą įtaką rinkoje veiksmingai ribojant konkurenciją. ETT yra pasisakęs (AKZO v Commission byloje C-62/86), kad 50 % rinkos dalis gali būti laikoma labai didele. Nagrinėjamu atveju Telia Lietuva, AB nagrinėjamosiose rinkose iš esmės beveik pagal visus kriterijus užima gerokai didesnę dalį(!). Esant tokiam dominavimui rinkose negali būti savarankiškai egzistuojančios efektyvios konkurencijos. **Todėl atsižvelgiant į Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalį bei Elektroninių ryšių įstatymo 15 straipsnį laikytina, kad Telia Lietuva, AB turi didelę įtaką Rinkose.**

Tarnybos sprendimai naikinti Telia Lietuva, AB atžvilgiu nustatytus *ex-ante* įpareigojimus per ankstyvi ir nepagrįsti. Rinkoje konkurencija vos juntama, o ją palaikė tik Tarnybos ketinami panaikinti įpareigojimai. Tai tik įrodo, kad esamus įpareigojimus reikia pildyti (plėsti), o ne naikinti.

Nustatytus *ex-ante* įpareigojimus naikinti per anksti ir dėl to, kad Tarnyba iki šiol nėra išsprendusi eilės AFTRO įvardytų problemų (apie jas mini AFTRO ir savo pastabose, kurios ne kartą buvo komunikuotos Tarnybai ir kurios, mūsų nuomone, tiesiogiai susijusios su antikoncepciniu poveikiu mažmeninėje fiksuoto ryšio rinkoje, pvz.:

1. Telia Lietuva, AB vertikali integracija, t.y. didmenoje ir mažmenoje dominuojančio ūkio subjekto Telia Lietuva, AB neišskaidymas į atskiras įmones. Pastebėtina ir tai, jog Telia Lietuva, AB ne tik vertikaliai integruotas fiksuoto telefono ryšio paslaugų atžvilgiu, bet ir vykdo kitą elektroninių ryšių veiklą (teikia skaitmeninės antžeminės televizijos paslaugas (DVB-T), IP TV paslaugas (iš esmės DVB-C), didmenines ir mažmenines interneto paslaugas). Tokiu būdu Telia Lietuva, AB vienoje bendrovėje vis daugiau apjungia daugybę veiklos sričių, dėl ko AFTRO tampa vis sunkiau konkuruoti su Telia Lietuva, AB.
2. Telia Lietuva, AB infrastruktūros suteikimo paslaugų per aukštą kainą (pvz., dideli ir netgi su tendencija didėti ryšio kanalų nuomos mokesčiai) bei šių paslaugų nepatrauklumas dėl Telia Lietuva, AB vertikalios integracijos. Pažymime, kad tuo atveju, jei AFTRO kreipiasi į Telia Lietuva, AB su paklausimu dėl infrastruktūros (ypač, kai iš esmės būtina nurodyti AFTRO potencialaus kliento konkretų adresą, pavyzdžiui, optikos nuomos, atsietos priegios, skirtųjų linijų ir pan. atvejais), Telia Lietuva, AB iš karto gali identifikuoti savo klientą, kurį AFTRO nori perimti, ir imtis išankstinių nesąžiningų priemonių sustabdyti kliento migraciją arba tiesiog nesuteikti pageidaujamos infrastruktūros. Jei Telia Lietuva, AB atsisakytų suteikti infrastruktūrą, bet kokie ginčai šiuo klausimu nebūtų efektyvūs, nes abonentui paslaugos reikalingos čia ir dabar (jis nelikęs laukti ginčo pabaigos).
3. Telia Lietuva, AB taikomas draudimas, įtvirtintas Telia Lietuva, AB paslaugų teikimo taisyklėse, perparduoti mažmenines paslaugas. Šis draudimas, mūsų nuomone, nukreiptas išimtinai AFTRO atžvilgiu. AFTRO žinomi konkretūs atvejai, kuomet Telia Lietuva, AB kitiems subjektams (verslo centrų administratoriams) leidžia perpardavinėti savo paslaugas, o AFTRO - ne. Tačiau Tarnyba nagrinėdama atitinkamus atvejus neįžvelgė diskriminacijos, taip pat nevertino, ar Telia Lietuva, AB taiko perpardavinėtojams tokias pat kainas, kurios skelbiamos viešai ir siūlomos visiems abonentams. Pažymime, kad galimybė AFTRO perparduoti Telia Lietuva, AB mažmenines paslaugas yra labai svarbi, kadangi iš esmės tik perpardavinėjant paslaugas tampa aktuali Telia Lietuva, AB išankstinio pasirinkimo paslauga (CPS) – CPS paslauga jungiama ant AFTRO vardu iš Telia Lietuva, AB užsakytos mažmeninės ryšių linijos ir visą šį paslaugų paketą AFTRO perparduoda savo vardu (tokia atveju abonentas turi tik vieną galiojančią sutartį – sutartį su AFTRO, o ne vieną sutartį su Telia Lietuva, AB ir antrą su AFTRO). Be to, tais atvejais, kai AFTRO neturi pasiekiamumo savo tinklu, perparduodama mažmeninė Telia Lietuva, AB paslauga gali būti ženkliai paprastesnė, patrauklesnė ir netgi pigesnė negu tuo pačiu adresu perkama Telia Lietuva, AB didmeninė paslauga.
4. Per žemos Telia Lietuva, AB mažmeninės kainos. Esamame reguliavime pasigendame Tarnybos įpareigojimų, užtikrinančių tokį Telia Lietuva, AB mažmeninių paslaugų kainos lygį, kuris nebūtų mažesnis nei AFTRO išlaidų suma įsigyjant iš Telia Lietuva, AB didmenines paslaugas, bei tokių

įpareigojimų, kurie neleistų Telia Lietuva, AB taikyti jokių paslaugų ar prekių subsidijavimo formų (įranga už simbolinį mokestį, nemokami pokalbiai už plano ar abonentinį mokestį ir pan.).

Esame ne kartą Tarnybai išreiškę poziciją, kad siekis mažinti Telia Lietuva, AB didmeninių paslaugų kainas iš principo neduoda pageidaujamo rezultato rinkos struktūrai, nes AFTRRO ir toliau jaučia spaudimą per Telia Lietuva, AB taikomas mažmenines paslaugų kainas. Telia Lietuva, AB skambučių užbaigimo paslaugų kainų mažinimas ne tik automatiškai sumažina AFTRRO operatorių pajamas iš skambučių užbaigimo, bet ir pajamas iš mažmeninių paslaugų. Tokiu būdu rinkoje konkurencijos padėtis iš esmės negerėja.

5. Judriojo telefono ryšio operatorių taikomos skambučių užbaigimo bei mažmeninių paslaugų kainų santykis. Ne kartą ir ne vienas AFTRRO kreipėsi į Tarnybą dėl to, kad judriojo telefono ryšio operatorių taikomos mažmeninės paslaugų kainos, mūsų supratimu, akivaizdžiai mažesnės už didmenines paslaugų kainas, o kartais net už skambučių užbaigimo judriojo telefono ryšio tinklo paslaugų kainas. Tačiau jokių realių sprendimų iš Tarnybos pusės nebuvo priimta. Pažymime, kad jei Tarnyba laiko, jog judriojo ryšio rinka daro įtaką fiksuoto ryšio rinkai, ir ši aplinkybė neva sukuria efektyvią konkurenciją fiksuoto ryšio rinkoje, tokiu atveju Tarnyba privalo nedelsiant spręsti didmeninių ir mažmeninių kainų santykio problemą judriojo telefono ryšio rinkoje.

Mūsų įsitikinimu, įvertinus Telia Lietuva, AB užimamą padėtį mažmeninėje fiksuoto ryšio rinkoje (superdominavimas), kuri iš esmės išlieka nekintanti ir neturinti Europos Sąjungos mastu mums žinomo analogo, Tarnyba turi pareigą ne tik tęsti *ex-ante* reguliavimą, bet ir jį sugriežtinti.

Pažymime, kad šiuo metu Rinkose **konkurencinė būklė** labai nestabili ir kelia nerimą, nes:

- AFTRRO, kurie yra itin maži, užimama padėtis Rinkose yra nežymi ir nereikšminga;
- AFTRRO pajamos, klientų ir personalo skaičius yra ribotas ir mažas lyginant su Telia Lietuva, AB;
- AFTRRO plėtrai reikalingos didelės investicijos į infrastruktūrą ir ilgas laikas.

Bet kokie galimi Telia Lietuva, AB antikoncepciniai veiksmai Rinkose gali greitai išstumti iš Rinkų AFTRRO, įskaitant Pareiškėją, nes :

- turimas klientų skaičius palyginti su Telia Lietuva, AB nedidelis;
- turimų klientų mažėjimas lemtų staigų AFTRRO pajamų praradimą;
- AFTRRO pajamų praradimas lemtų būtinybę trauktis iš rinkos.

Įvertinus užfiksuotą Rinkų **koncentraciją** pas vieną ūkio subjektą ir tai, kad **Rinkose padėtis** iš esmės **nekito**, darytina išvada, jog:

- AFTRRO neturi galimybių padidinti savo rinkos dalį;
- Naujų AFTRRO įėjimas į Rinkas nepatrauklus – nesant Telia Lietuva, AB įpareigojimų Rinkose Telia Lietuva, AB gali imtis aktyvių veiksmy, sietinų su Rinkų dalių ar atskirų klientų nepraradimu – nuleisti kainą žemiau kaštų ir taip konkurentams neleisti perimti jo rinkos dalies;
- Mažėjančios mažmeninės kainos ir nekintanti dalis rodo, kad Telia Lietuva, AB turi ir naudojasi savo galia išlaikyti savo padėtį rinkoje – kontroliuoja savo padėtį ir rinkos dalis.;
- Atsiranda ryškus tinklo patrauklumo efektas, kuris galioja Telia Lietuva, AB atžvilgiu:
 - didelis tinklas abonentams tampa patraukliu,
 - nemokami ar pigesni skambučiai tinklo viduje skatina rinktis būtent didelį tinklą,
 - didesnių skambučių kainą į kitą tinklą lemia tai, kad abonentai vertina jiems skambintiems asmenims taikomą kainą ir nesirenka tokio tiekėjo, į kurio tinklą brangu skambinti.

Tai, kad padėtis nekito bei tai, kad Telia Lietuva, AB mažmeninės kainos buvo mažesnės už didmeninių paslaugų kainų suma rodo, kad didmeninėse rinkose esančių įpareigojimų nepakanka, jie neefektyvūs – didmeninės paslaugos yra per brangios.

Tai, kad rinkos struktūra iš esmės nesikeičia traukiantis pačiai rinkai, mūsų nuomone, rodo tik tai, kad Telia, AB, kaip dominuojantis ūkio subjektas, kontroliuoja savo padėtį rinkoje, o esami įpareigojimai ne tik privalo būti palikti, bet ir dar papildyti, nes rinkoje, kurioje dominuojantis ūkio subjektas pagal įvairius kriterijus užima 92,1 proc. (vartotojai) ir 84,0 proc. (paslaugų gavėjai) rinkos, nėra ir negali būti efektyvios konkurencijos.

Atsižvelgiant į tai, kad išdėstyta aukščiau, informuojame, jog kategoriškai nepritariame Tarnybos 2019 m. ataskaitoje pateikti išvadai, jog tirtose Rinkose pastebėta efektyvi konkurencija, bei Ryšių reguliavimo tarnybos ketinimui panaikinti Telia Lietuva, AB nustatytus įpareigojimus.

Pagarbiai

Generalinis direktorius

Maksimas Staškūnas